

Közlemények a budapesti agglomerációról 16.

© Központi
Statisztikai Hivatal

2013. július

A településszerkezet és a népesség változása 2001 és 2011 között – a népszámlálási adatok tükrében

Tartalom

Településszerkezeti jellemzők	2
A lakónépesség száma, népsűrűség	4
Lakónépesség változása, népmozgalom	6
A népesség korösszetétele.....	12

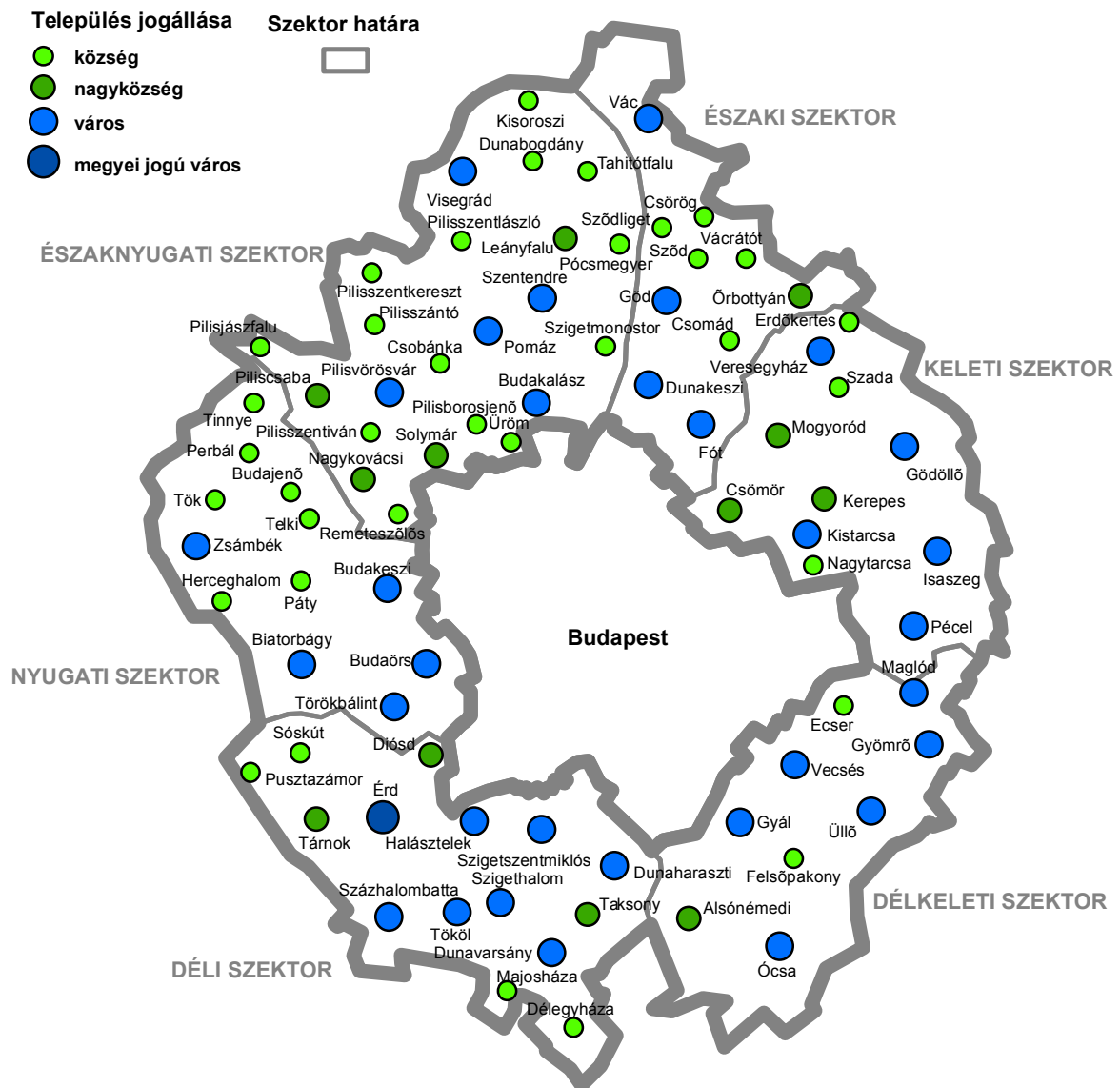
Elérhetőségek

Településszerkezeti jellemzők

A fővárosi agglomeráció területét jelenleg a budapesti agglomeráció területrendezési tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény szabályozza. A törvény szerint a fővárost – a 2011. október 1-jei közigazgatási beosztás szerint – 80 településből álló agglomerációs gyűrű veszi körül. 2001 és 2011 között több település szétvált az agglomerációs övezetben: Nagykovácsi községből önálló településként kivált Remeteszőlős és Sződ községből Csörög. Az évezred elején 78 településből 17 város volt. 2011-re számuk szinte megduplázódott, Érd megyei jogú város mellett 32 város alkotja az övezet városhálózatát. A legtöbb új város a délkeleti szektorban található, itt 5 település érdemelte ki a városi rangot. A várossá nyilvánítások hatására 2011-ben az agglomerációs övezetben élők háromnegyede városlakó volt, míg 2001-ben csak a fele. Az övezeten belül a délkeleti szektor a legvárosodottabb (9 településből 6 város), míg arányaiban a legkevesebb várossal (23 településből 5) az északnyugati szektor rendelkezik.

1. ábra

A települések jogállása 2011. október 1-jén

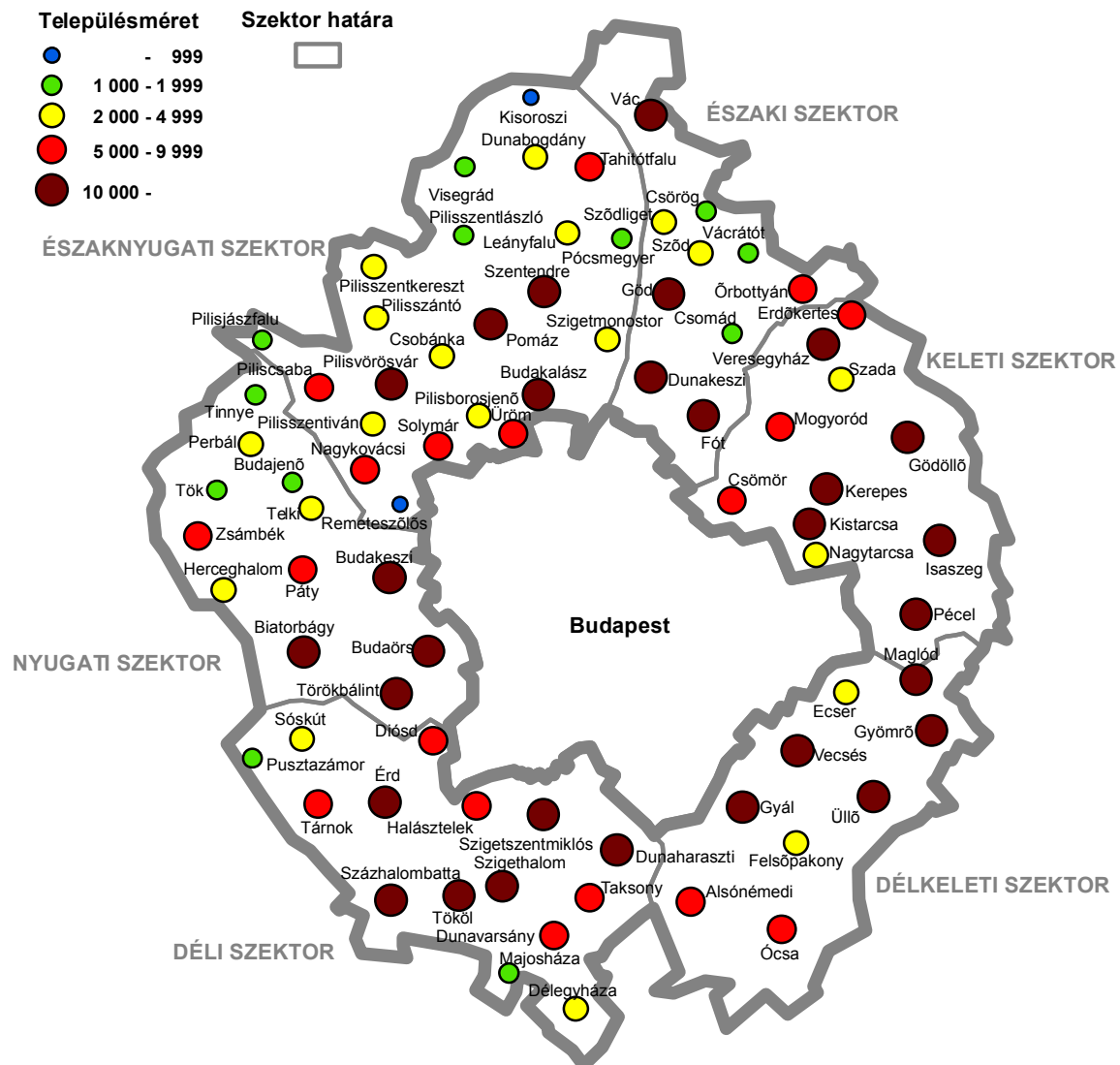

2011-ben 1000 főnél kevesebb lélekszámmal két község: Kisoroszi és Remeteszőlős rendelkezett, az 1000–1999 fős nagyságkategóriába 12, a 2000–4999 főek közé pedig 19 település tartozott. 18 település lélekszáma esett 5000 és 9999 fő közé, a 10 000 fős vagy annál nagyobb lélekszámú települések száma 29. Az 5000 főnél kisebb népességű települések között egyedül Visegrád város, a 10 000 fős vagy annál népesebb települések között viszont Kerepes az egyetlen község. Az 5000 és 9999 fő közé eső lélekszámmal rendelkező települések között a községek vannak túlsúlyban, így az agglomerációban az átlagosnál magasabb a nagy népességű községek aránya, az övezet összes községének 30%-a 5000 főnél népesebb.

Népességnagyság-kategóriák szerint megfigyelhető egyfajta északnyugat–délkelet-megosztottság az agglomerációban. A térség délkeleti, alföldi részén a nagyobb települések dominanciája jellemző, a keleti, délkeleti szektorban a települések több mint fele legalább 10 000 fős. Az alacsony lélekszámú települések jelentős hányada az agglomeráció északnyugati, hegyvidéki részén helyezkedik el, a 2000 főnél alacsonyabb lélekszámú települések kétharmada a nyugati és az északnyugati szektorban fekszik.

2. ábra

A települések népességnagyság-kategóriák szerinti besorolása, 2011

A lakónépesség száma, népsűrűség

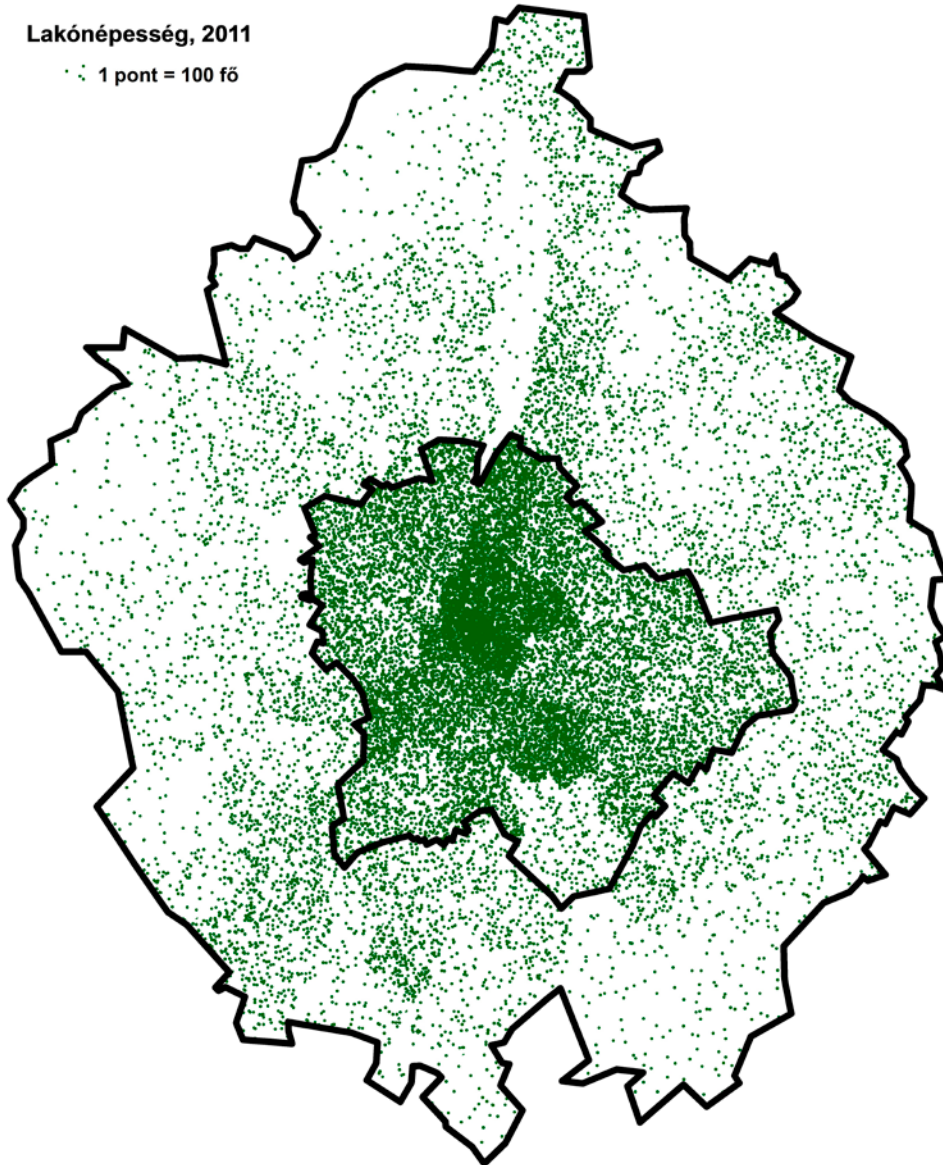
Budapest és az agglomerációs övezet együttes kiterjedése az ország területének mindössze 2,7%-át képezi, mégis hazánk népességének 26%-a, több mint 2,5 millió ember él itt a 2011. évi népszámlálás adatai szerint. Az agglomeráció népességének csökkenő, bár változatlanul jelentős része a fővárosban koncentrálódik, 68%-os részesedésük 4 százalékponttal mérséklődött 2001-hez képest.

3. ábra

A lakónépesség eloszlása, 2011*

Lakónépesség, 2011

1 pont = 100 fő

* A térkép a kerületek és a települések lakónépessége alapján készült.

A lakónépesség a főváros középső területén koncentrálódik, a belső kerületektől a külső kerületek felé haladva csökken a népesség. A koncentrikus elrendeződés az agglomerációs övezetet tekintve is megjelenik, Budapest közvetlen környezetében jóval többen élnek, mint a nyugati-északnyugati vagy a délkeleti periférikus térségekben. A közlekedési útvonalak elhelyezkedésének is meghatározó szerepe van: az autópályák, vasútvonalak, HÉV mentén fekvő településeket nagy

népességszám jellemzi, mivel a fővárosba történő ingázást jelentősen megkönnyítik a jó közlekedési adottságok.

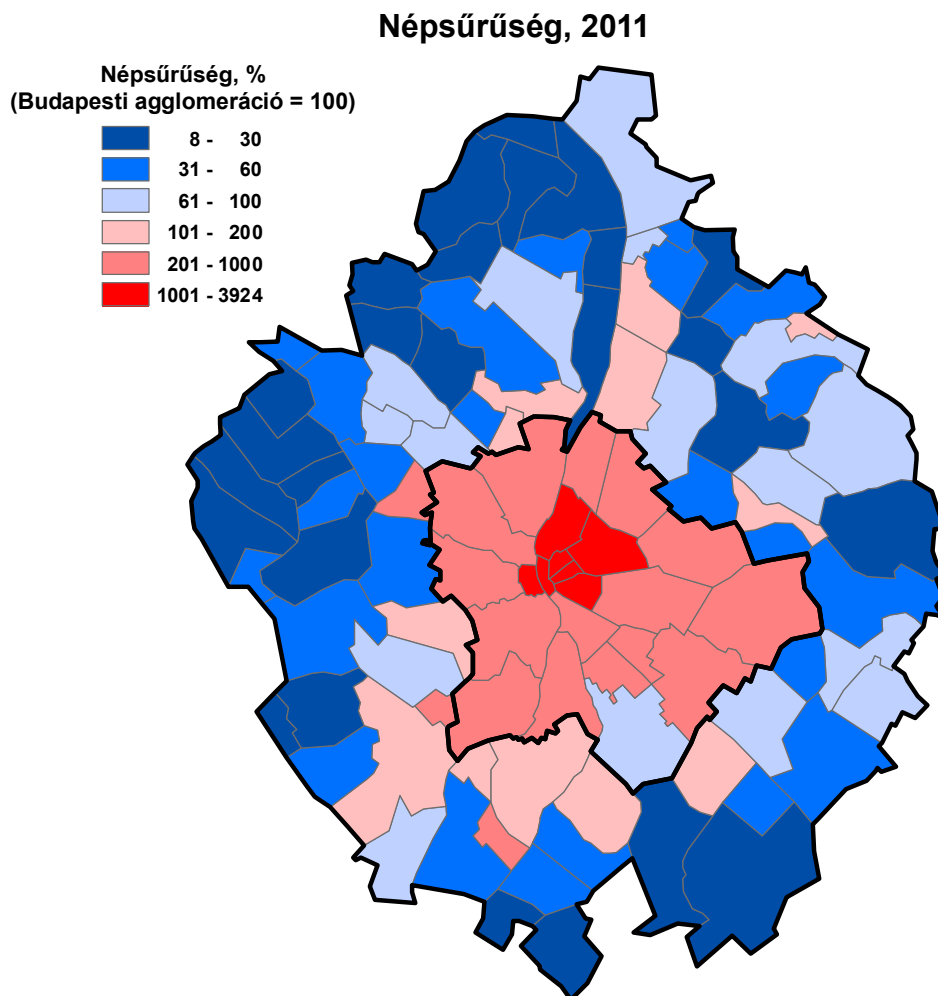
A népsűrűség tekintetében is erős koncentrikusság figyelhető meg. Budapesten 8-szor annyi ember jut 1 km²-re, mint az agglomerációs övezet településein átlagosan. A belső kerületekben¹ – az agglomeráció területének 9%-án – összpontosul az agglomeráció népességének négytizede. Az V–VIII. kerület népsűrűsége 10–27 ezer fő/km², ezzel szemben a XVII., XXII., XXIII. kerületé nem éri el a 2000 fő/km²-t.

1. tábla

Lakónépesség és népsűrűség, 2011

Megnevezés	Lakónépesség, 2011. október 1.		Népsűrűség, 2011. október 1.	
	fő	az agglomeráció százalékában	fő/km ²	az agglomeráció százalékában
<i>Budapest</i>	1 729 040	68,2	3 293	481,4
Ebből: belső kerületek	1 023 724	40,4	4 449	650,4
külső kerületek	705 316	27,8	2 391	349,5
<i>Agglomerációs övezet</i>	805 848	31,8	400	58,5
Ebből: városok	609 295	24,0	522	76,3
községek	196 553	7,8	232	34,0
Agglomeráció összesen	2 534 888	100,0	684	100,0

4. ábra

¹Belső kerületek: a városmagot alkotó kerületek (I., V.-IX.) és a városmagot övező belső kerületek (II.-III., X.-XIV.). Külső kerületek: IV., XV.-XXIII. kerületek.

Jelentősek a különbségek az övezet egyes településeinek népsűrűsége között is: általánosságban elmondható, hogy a fővárossal közvetlenül határos települések jóval sűrűbben lakottak, mint a távolabb elhelyezkedők. A viszonylag ritkábban lakott települések többsége az övezet északnyugati, hegyvidéki részén fekszik. A városok közül kiemelkedik Szigethalom, ahol 1852 fő jutott 1 km²-re, ezt követi Dunakeszi 1305 fő/km²-es, valamint Budaörs 1134 fő/km²-es mutatója. A községek közül Diósd, Remeteszőlős, Erdőkertes és Üröm népsűrűsége haladja meg az ezer főt. A városok közül a legritkábban lakott Visegrád (52 fő/km²), a községek közül pedig Tök (54 fő/km²).

Az agglomerációs övezetben a népesség több mint héttizede 10 000 főnél nagyobb lélekszámú településen él. A népsűrűség ebben a településkörben a legmagasabb, csaknem hatszorosa az 1000–1999 fős kategóriába tartozó települések átlagának.

2. tábla

Lakónépesség és népsűrűség népességnagyság-kategóriák szerint, 2011

Népességnagyság, fő	Lakónépesség, 2011. október 1.		Népsűrűség, 2011. október 1.	
	fő	az agglomerációs övezet százalékában	fő/km ²	az agglomerációs övezet százalékában
– 999	1 706	0,2	148	37,1
1 000–1 999	19 012	2,4	105	26,3
2 000–4 999	62 928	7,8	200	50,0
5 000–9 999	135 279	16,8	273	68,3
10 000–	586 923	72,8	580	144,9
<i>Agglomerációs övezet</i>	805 848	100,0	400	100,0

Lakónépesség változása, népmozgalom

2001 és 2011 között a főváros veszített népességéből, míg az övezet lakossága 19%-kal nőtt. A budapesti agglomeráció népessége összességében 82 ezer fővel, 3,3%-kal bővült 2001 óta.

3. tábla

A lakónépesség változása, 2001–2011

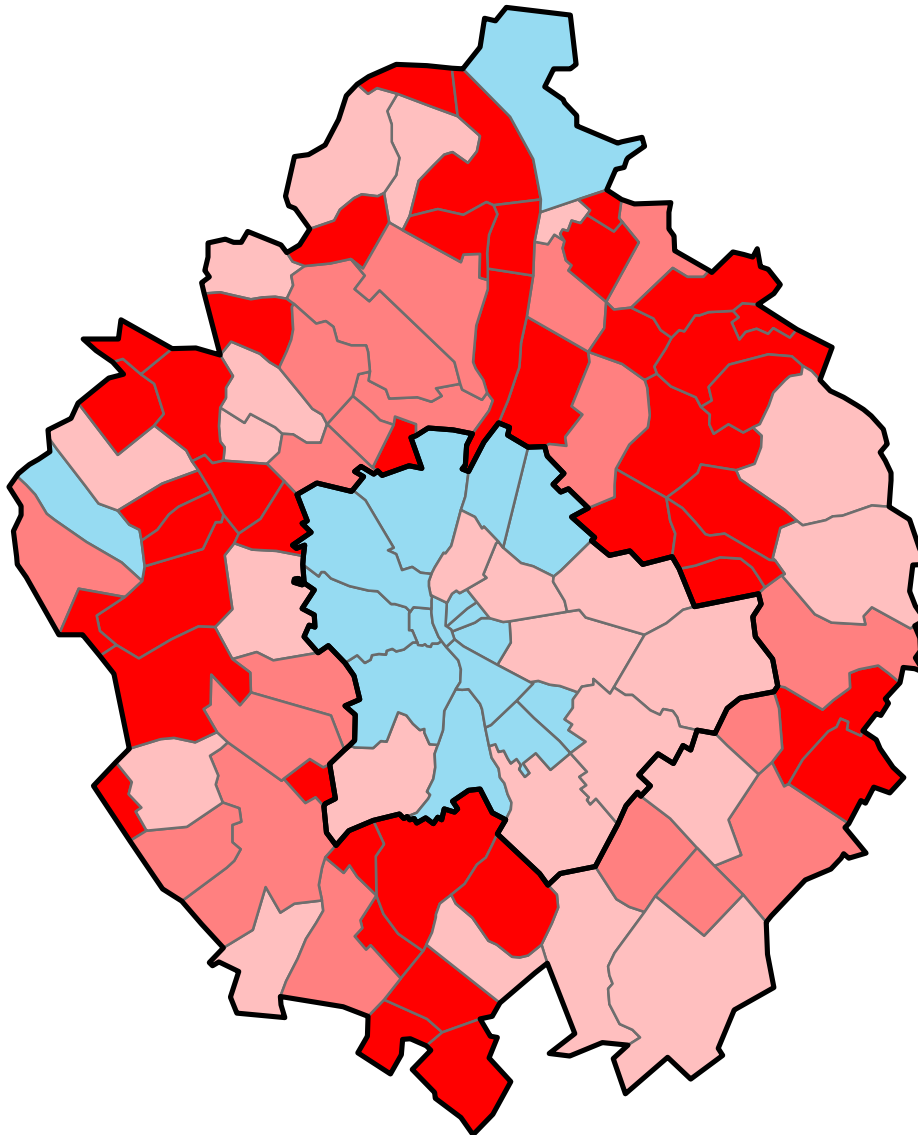
Megnevezés	Természetes szaporodás, ill. fogyás (-)	Vándorlási különbözet*	Tényleges szaporodás, ill. fogyás (-)	Lakónépesség, 2011 (2001=100)
	2001-2011			%
	fő			
<i>Budapest</i>	-74 823	27 475	-47 348	97,3
Ebből: belső kerületek	-52 068	18 830	-33 238	96,9
külső kerületek	-22 755	8 645	-14 110	98,0
<i>Agglomerációs övezet</i>	4 041	126 413	130 454	119,3
Ebből: városok	1 410	87 398	88 808	117,1
községek	2 631	39 015	41 646	126,9
Agglomeráció összesen	-70 782	153 888	83 106	103,3

* Belföldi és nemzetközi vándorlás együtt

Nem minden fővárosi kerület jellemezhető csökkenő népességgel. A vizsgált időszakban legnagyobb mértékben – több mint 10 százalékkal – a sűrűn lakott, belső kerületek (V–VII. kerület) népessége fogyatkozott meg, de a budai valamint az észak- és délpesti kerületek többségében is kevesebben élnek, mint az évezred elején. A többi kerületben a vándorlási nyereség meghaladta a természetes fogyás mértékét, így a népesség gyarapodott.

5. ábra

A lakónépesség számának változása, 2001–2011

A lakónépesség számának változása 2001 és 2011 között

(2001 = 100,0%)

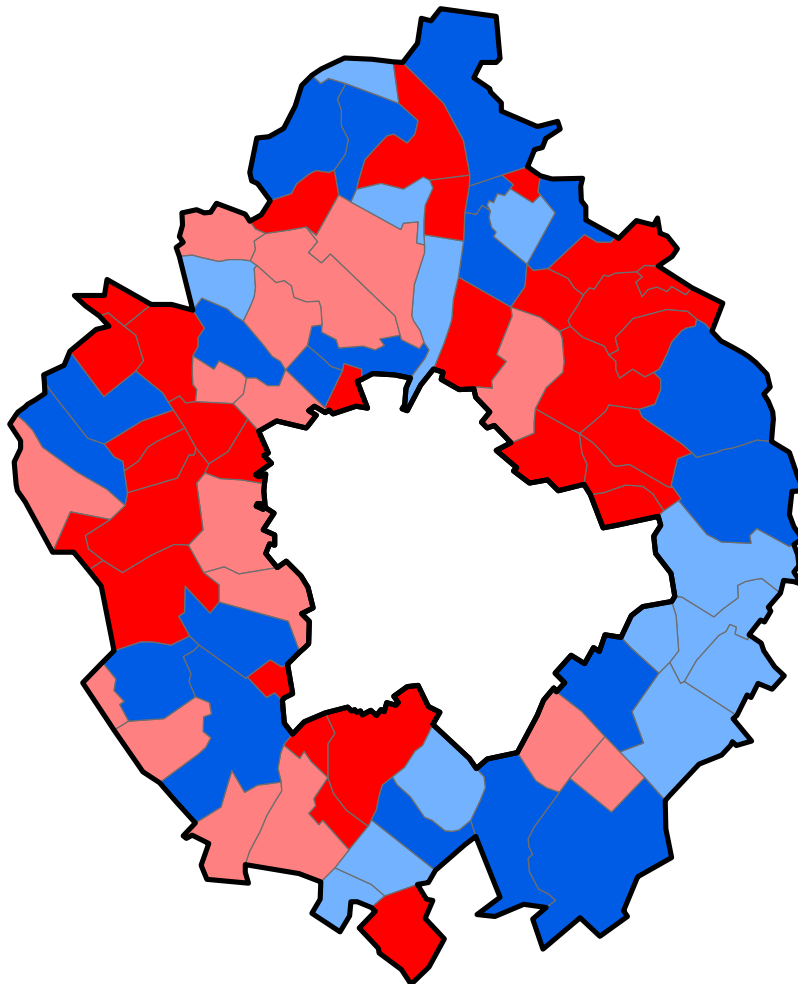
86,8 - 100,0
100,1 - 110,0
110,1 - 120,0
120,1 - 218,8

Az övezet települései közül csak Vác és Tök népessége csökkent. A legnagyobb növekedéssel jellemezhető települések elhelyezkedésében nem lehet megfigyelni egyfajta koncentrikus szerkezetet. Ezek a települések egymás szomszédságában, foltszerűen jelennek meg, így jól le lehet határolni a főváros határától többnyire távolabb elhelyezkedő, délre, nyugatra és északkeletre eső jelentős népességgyarapodással jellemezhető térségeket.

Az agglomerációs övezet 130 ezer fős népességnövekedéséből 126 ezer fő a vándorlási nyereségből adódott, valamennyi településnek pozitív vándorlási különbözete volt. Sok olyan település volt, ahol a vándorlás mellett természetes szaporodás által is növekedett a népesség. A 80 településből 31 településen az élveszületések száma meghaladta a halálozásokét és az átlagnál (15,4%) magasabb volt a vándorlási nyereség. 20 településnél a természetes fogyáshoz alacsony vándorlási nyereség párosult, ezek főleg olyan nagyobb települések, mint például Érd, Vác, Gödöllő és Vecsés.

6. ábra

Az agglomerációs övezet településeinek tipizálása a természetes szaporodás/fogyás és vándorlási nyereség szerint

Csoportok

- természetes fogyás - alacsony vándorlási nyereség
- természetes fogyás - magas vándorlási nyereség
- természetes szaporodás - alacsony vándorlási nyereség
- természetes szaporodás - magas vándorlási nyereség

A belföldi vándorlási adatok szerint a főváros negatív egyenleggel jellemezhető, az övezet településeire viszont jóval többen vándorolnak be, mint ahányan elhagyják azokat. A 2001 és 2011 közötti időszakban a Budapestre elvándorlók 42%-a, mintegy 265 ezer személy az agglomerációs övezet valamely településén telepedett le. Ezzel szemben az övezetből a fővárosba vándorlók száma csak 156 ezer fő volt, amely az övezet településeiről történő összes elvándorlás négytizedét tette ki.

A fővárost elhagyók többsége nem költözött messzire, az övezetbe vándorlók fele Budapesttel közvetlenül határos településeken telepedett le. Legtöbben – több mint 20 ezren – Érdet választották új lakóhelyül, de Dunakeszit, Szigetszentmiklóst és Budaörsöt is több mint 10 ezren választották. A vizsgált időszakban az ellenkező irányú vándorlók száma is e településeken volt a legmagasabb.

4. tábla

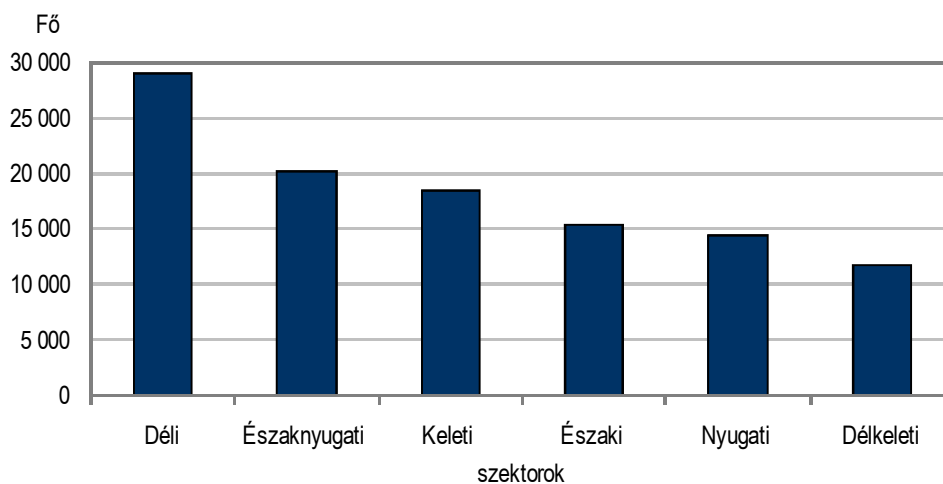
A vándorlás alakulása az agglomerációs övezet lakóhelyváltogatásban legérintettebb településein, 2001–2011

Település	Budapestre elvándorlók száma, fő	Település	Budapestre vándorlók száma, fő
Összesen	264 967	Összesen	155 521
Ebből:		Ebből:	
Érd	20 405	Érd	13 352
Dunakeszi	14 669	Dunakeszi	7 667
Szigetszentmiklós	13 696	Szigetszentmiklós	7 366
Budaörs	10 395	Budaörs	6 537
Gyál	8 756	Gyál	6 262
Szentendre	8 116	Szentendre	5 309
Szigethalom	7 346	Gödöllő	4 705
Veresegyház	7 074	Fót	4 125
Fót	6 956	Szigethalom	3 747
Dunaharaszti	6 492	Budakeszi	3 543

A Budapest és az övezet közötti lakóhelyváltogatásokat szektoronként vizsgálva a legnagyobb, közel 30 ezer fős vándorlási nyereség a déli szektorban következett be, amely két és félszerese a délkeleti szektor vándorlási nyereségének.

7. ábra

Budapest és az agglomerációs övezet közötti vándorlások egyenlege szektoronként, 2001–2011

A fővárosban folytatódik a korábbi, a városmagot alkotó kerületekből a külsőbb városrészekbe való költözés tendenciája. 2001 és 2011 között a városmagból az összes – kerülethatárt átlépő – költözés 47%-a a városmagot övező belső, 31%-a pedig külső kerületbe irányult. A városmag népességvonzó hatása kicsi, a városmagot övező belső kerületekből az összes költözés 20%-a, a külső kerületekből a 16%-a irányult a városközpont felé.

5. tábla

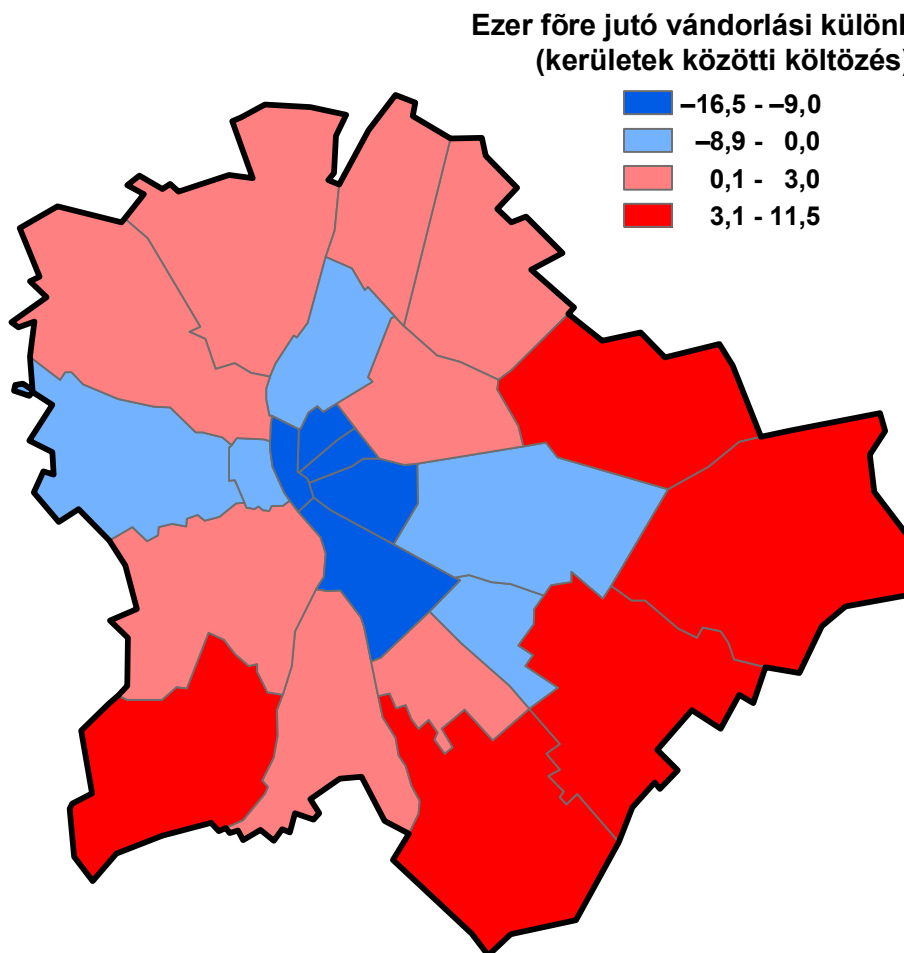
A fővároson belüli költözések irányai, 2001–2011

	Városmagot alkotó kerületbe	Városmagot övező belső kerületbe	Külső kerületbe	Elvándorlás összesen
Városmagot alkotó kerületből	31 850	71 159	47 239	150 248
Városmagot övező belső kerületből	49 828	109 469	91 484	250 781
Külső kerületből	30 823	75 570	86 105	192 498
Odavándorlás összesen	112 501	256 198	224 828	593 527

Az ezer lakosra jutó vándorlási különbség tekintetében egyértelműen kirajzolódik a belső és a külső kerületek között meglévő jelentős különbség.

8. ábra

Vándorlási különbség a kerületek közötti költözések alapján, 2001–2011

A vizsgált tíz évben bekövetkezett népességyarapodás a kisebb lélekszámú települések esetében volt a legnagyobb mértékű. Az övezetet alkotó 80 településből 34 átlagnál alacsonyabb népességgel és átlag feletti népességnövekedéssel jellemezhető. Ilyen település többek között Remeteszőlős, Telki, Csomád, Pócsmegyer. Ugyanakkor volt 9 olyan település, amely a magas lélekszám mellett átlag feletti növekedést ért el (például Veresegyház, Szigetszentmiklós, Szigethalom, Dunakeszi).

6. tábla

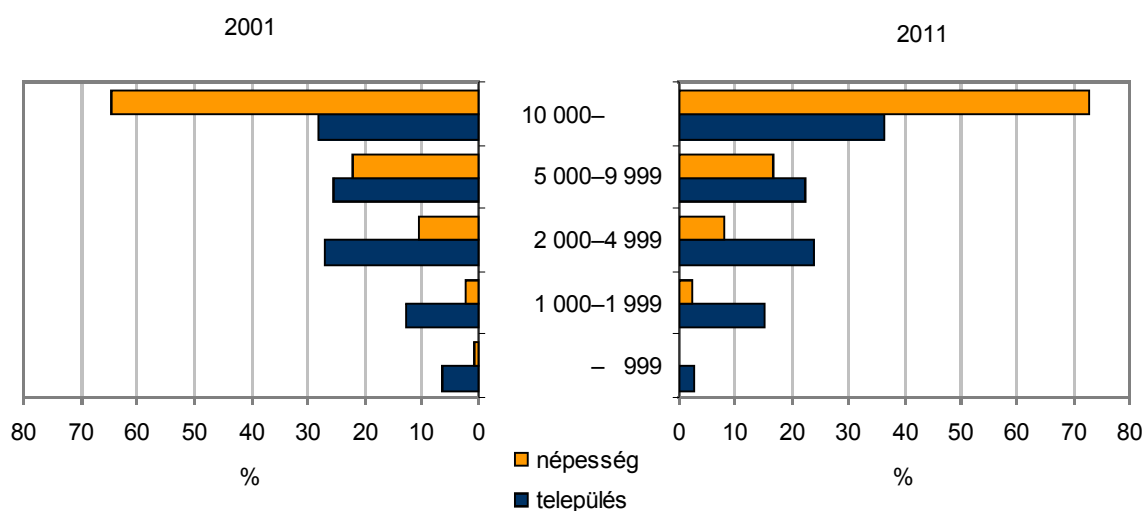
A lakónépesség változása népességnagyság-kategóriák szerint, 2001–2011

Népességnagyság, fő	Természetes szaporodás, ill. fogyás (-)	Vándorlási különbözet	Tényleges szaporodás, ill. fogyás (-)	Lakónépesség, 2011 (2001=100)
	2001–2011			%
	fő			
– 999	-9	610	601	154,4
1 000–1 999	144	4 043	4 187	128,2
2 000–4 999	685	11 318	12 003	123,6
5 000–9 999	1 292	26 529	27 821	125,9
10 000–	1 929	83 913	85 842	117,1
<i>Agglomerációs övezet</i>	4 041	126 413	130 454	119,3

A 2001-es és a 2011-es településszerkezetet az adott év közigazgatási beosztása szerint vizsgálva 2001 és 2011 között az 1000-1999 közötti valamint a legalább 10 000 fős kategóriába tartozó települések számbeli növekedése mellett emelkedett az itt élők aránya is. Főleg utóbbi kategóriánál következett be jelentősebb – 8 százalékpontos – emelkedés mind a települések, mind a népesség részesedését tekintve. Így 2011-ben a települések 36%-án összpontosult a népesség 73%-a.

9. ábra

A települések és a népesség megoszlása

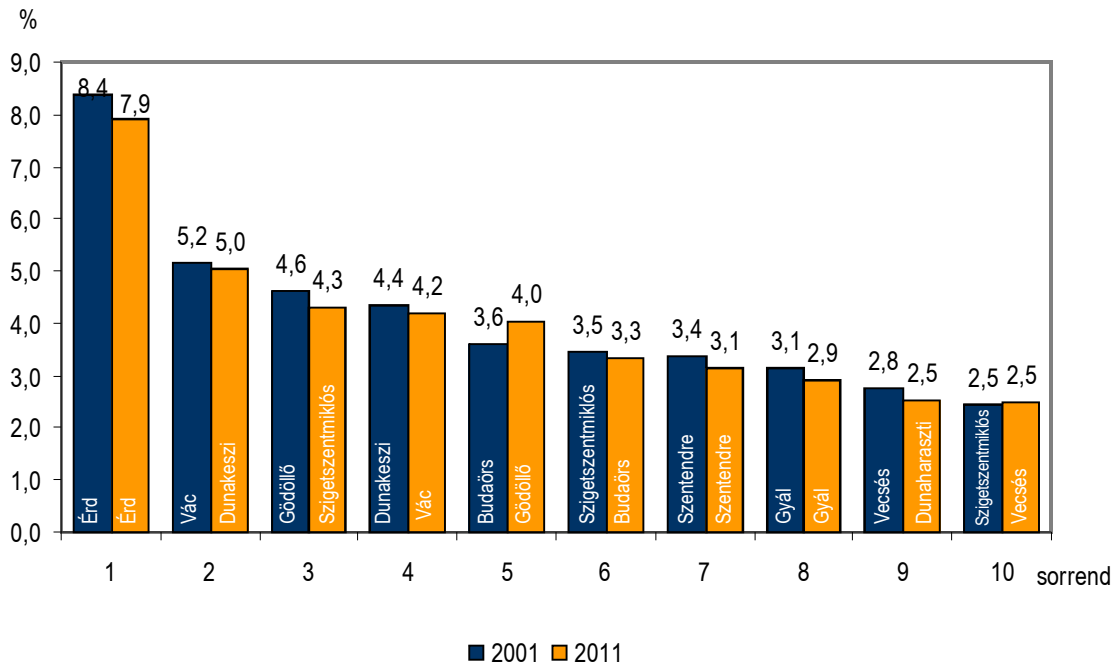

A népesség területi koncentrációja kismértékben csökkent a két időpont között. A legnépesebb 10 települést tekintve elmondható, hogy a 10-ből 8-nál a népességből való részesedés csökkent, összességében 41,3%-ról 39,9%-ra. A legtöbb település népességszám alapján felállított rangsor-

ban elfoglalt pozíciója is megváltozott, kivételt képez Érd, Szentendre és Gyál. Előrébb lépett Dunakeszi és Szigetszentmiklós, „visszacúszott” Vác, Gödöllő, Budaörs, Vecsés.

10. ábra

A legnépesebb 10 település részesedése az agglomerációs övezet népességéből

A népesség korösszetétele

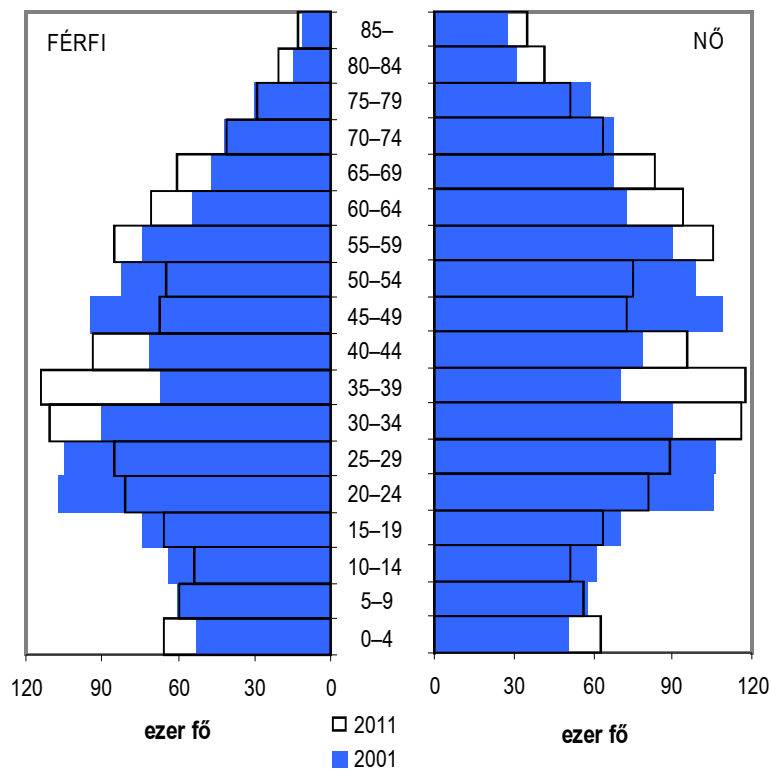
A budapesti agglomeráció népessége folyamatosan öregedő. 2001 óta főleg a fiatalok létszáma mérséklődött: a 0–4 éves korcsoportot leszámítva valamennyi 30 év alatti korcsoportban csökkent a népesség, összesen 123 ezer fővel. Ezzel szemben az 54 éven felüliek létszáma 104 ezer fővel bővült.

A gyermekkorúakat² tekintve az övezetben tapasztalt létszámnövekedés meghaladta a fővárosi csökkenést, így az agglomerációban összesen 3200 fővel többen vannak, mint az évezred elején. A fiatal aktív korúak száma Budapesten és az övezetben is növekedett, összesen 40 000 fővel. Ugyanennyivel mérséklődött az idősebb aktív korúak száma, körükben a jelentős fővárosi csökkenést az övezet 25 000 fős létszámnövekedése sem tudta ellensúlyozni. Említésre méltó, hogy az időskorúak 78 ezer fős létszámgyarapodásához az övezet nagyobb mértékben járult hozzá, mint Budapest.

²Gyermekkorú: 0-14 éves. Fiatal aktív korú: 15-39 éves. Idősebb aktív korú: 40-59 éves. Időskorú: 60-X éves

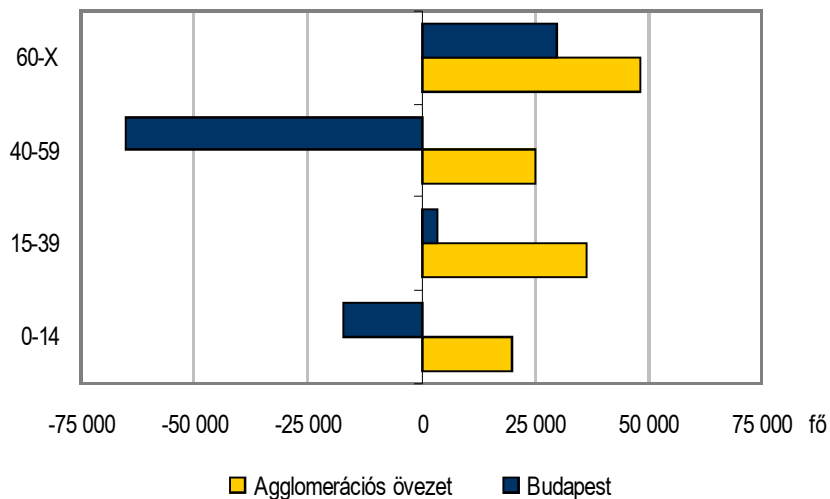
11. ábra

A korfa változása, 2001–2011

12. ábra

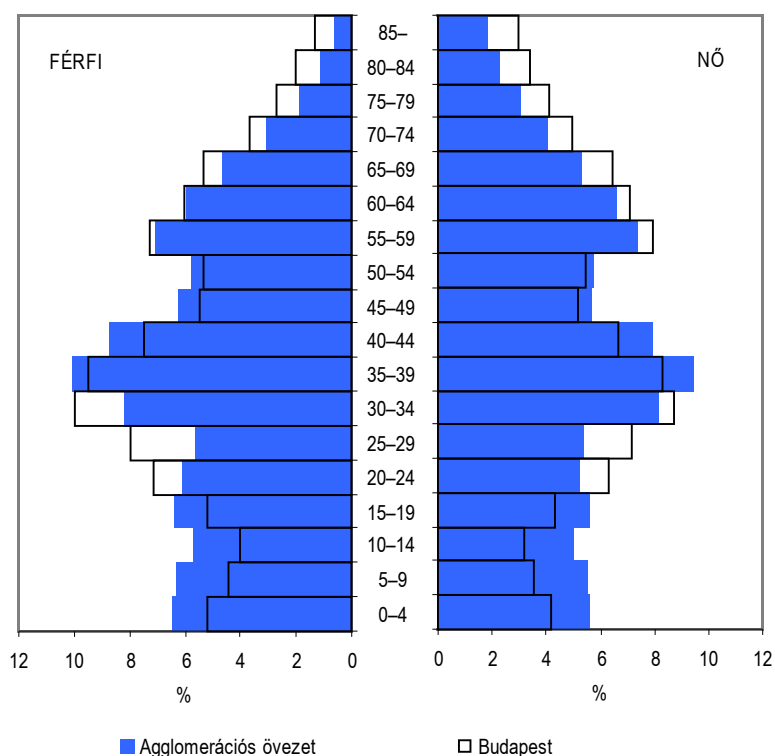
A népesség változása korcsoportonként, 2001–2011

Budapesten a gyermekkorúak száma 7%-kal csökkent, míg az agglomerációs övezetben 17%-kal nőtt. Az aktív korúak számát tekintve is hasonló a helyzet, a fővárosban 5%-kal csökkent, az övezetben 14%-kal nőtt a létszámuk. Az időskorúak száma mindkét térségben növekedett, de míg Budapesten csak 7%-kal, addig az övezetben több mint 40%-kal.

A fővárosban élő népesség korstruktúrája így is jóval kedvezőtlenebb, mint az övezetben élőké. A 20 éven aluli korcsoportokba az övezetben a népesség nagyobb része tartozik, mint Budapesten, míg az 55 éven felüli korcsoportoknál fordított a helyzet.

A főváros és az agglomerációs övezet korfája, 2011

Az övezetben a fiatalok aránya 5 százalékponttal nagyobb, mint a fővárosban, Budapesten viszont az időskorúak részesedése haladja meg ugyanennyivel a környező településekre jellemző értéket.

7. tábla

A lakónépesség korcsoportonkénti megoszlása, 2011

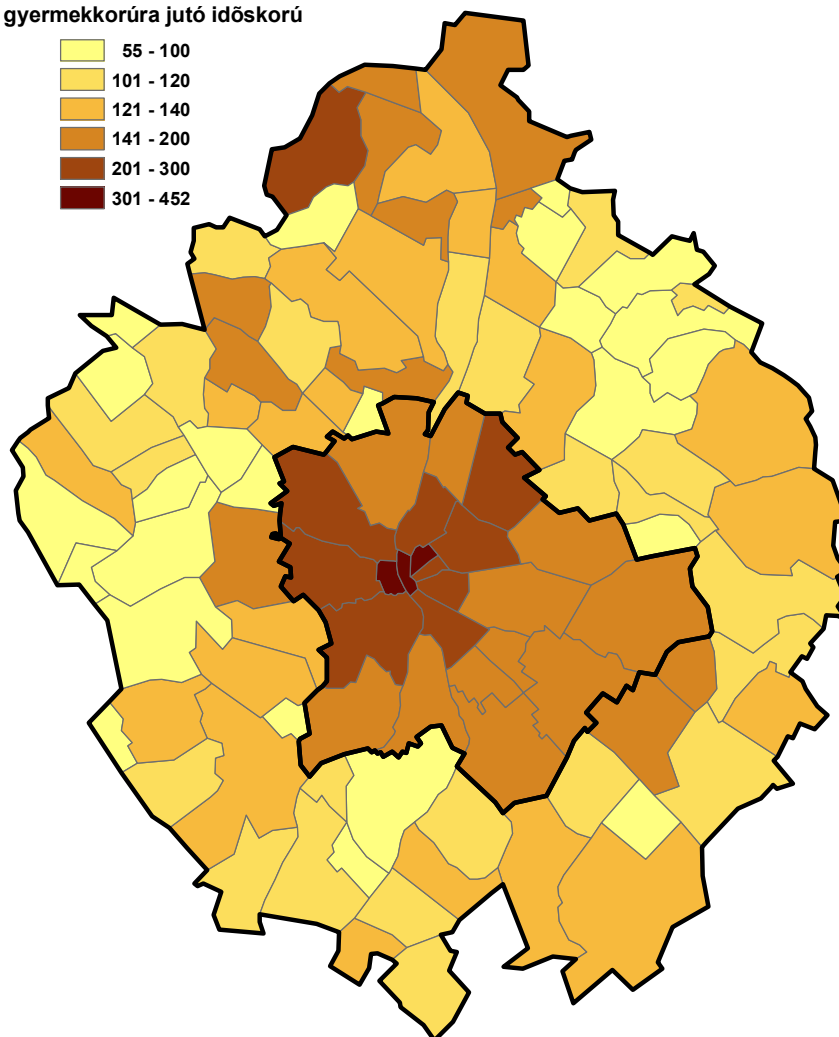
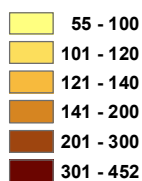
Megnevezés	0-14	15-59	60-X	Összesen	Száz gyermekkorúra jutó időskorú
	évesek aránya				
<i>Budapest</i>	12,2	62,5	25,4	100,0	208
Ebből: belső kerületek	11,2	62,6	26,2	100,0	234
külső kerületek	13,6	62,2	24,1	100,0	177
<i>Agglomerációs övezet</i>	17,3	62,4	20,3	100,0	117
Ebből: városok	17,0	62,5	20,5	100,0	121
községek	18,3	62,0	19,7	100,0	107
Agglomeráció összesen	13,8	62,4	23,7	100,0	172

Az öregedési index³ a fővárosban jóval nagyobb, mint az övezetben: 91-gyel több időskorú jut száz gyermekkorúra. A korösszetétel terén az egyes kerületek között is jelentős az eltérés. Általánosságban megállapítható, hogy az öregedési index a belső kerületekben az átlagosnál lényegesen magasabb, mint a külső városrészekben. Az V. kerületben 452 időskorú jutott száz gyermekkorúra, míg a IV. kerületben csak 156.

³Száz gyermekkorúra jutó időskorú.

Öregedési index, 2011

Száz gyermekkorúra jutó időskorú

Az övezet városaiban átlagosan több időskorú jut száz gyermekkorúra, mint a községekben. A városok közül azonban Veresegyházon, Biatorbágyon, Szigetszentmiklóson és Zsámbékon a gyermekkorúak létszáma meghaladja az idősekét. A számítások szerint nincs egyértelmű összefüggés az övezetben a települések népességnagysága és az öregedési index mértéke között.

8. tábla

A lakónépesség korcsoportonkénti megoszlása népességnagyság-kategóriák szerint, 2011

Népességnagyság, fő	0–14	15–59	60–X	Összesen	Száz gyermekkorúra jutó időskorú
	évesek aránya				
– 999	18,6	57,4	24,0	100,0	129
1 000–1 999	19,0	61,3	19,7	100,0	103
2 000–4 999	17,8	62,1	20,1	100,0	113
5 000–9 999	18,1	62,2	19,6	100,0	108
10 000–	17,0	62,5	20,5	100,0	121
<i>Agglomerációs övezet</i>	17,3	62,4	20,3	100,0	117

Az övezet települései közül kiemelkedően „fiatalos” Telki és Pilisjászfalu, Herceghalom, ahol 55-63 idős korú jut száz gyermekkorúra. Visegrád, Kisoroszi, Sződliget, Dunabogdány, Leányfalu, Pilisszántó, Vác és Budakalász településen viszont több mint másfélszer annyi idős korú él, mint gyermekkorú.

ISBN: 978-963-215-700-9

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Szabó István főosztályvezető

További információ: Szilágyi Dániel

Telefon: (+36-1) 345-6346, e-mail: daniel.szilagyi@ksh.hu

[Információs szolgálat](#), telefon: (+36-1) 345-6789, fax: (+36-1) 345-6788